

Projekta 2.1. apakšaktivitātes "Informatīvā kampaņa "Pilsoniskā līdzdalība un naida novēršana"" tematisko materiālu kopas 5. izdevums "Radikalizācija un tās novēršana"

Kas ir radikālisms?

Šoreiz mūsu tematiskās lapas saturs būs par radikālismu. Kas ir radikālisms? Esam daudz lasījuši par radikālā islāma teroristu organizācijām un viņu veiktajiem teroraktiem, tāpēc pirmā doma - tas nav labi. Tomēr ar radikālismu saprot arī daudz ko citu.

Svešvārdu vārdnīcā ir skaidrojums, ka **radikālisms ir nostādne**, ka stāvoklis jāmaina pašos pamatos, un otrs – **radikālisms ir politisks virziens par valsts reformām**, kuras tomēr neskar valsts pamatus.

Šis skaidrojums ir pretrunīgs un nepilnīgs un faktiski jēdziens radikālisms ir ļoti plašs un ļoti dažādi tulkojams jēdziens. Var teikt, ka radikāls pats par sevi nav nekas nedz slikts, nedz labs. Bieži vien radikālisms ir labāks par sliktu kompromisu, tomēr ievērojot, *par ko cilvēks vai cilvēku grupa ir radikāli*. Cilvēkiem var būt dažādi, tostarp radikāli uzskati, tomēr viņu radikālisms izpaudīsies tikai rīcībā. Līdz ar to **radikālisma galvenā izpausme ir rīcība**.

Lai paskaidrotu jēdziena izpratni, uzdosim sev pašiem dažus jautājumus.

1. **Vai tas ir radikālisms, ja latviešiem nepatīk cilvēki, kas dzīvo Latvijā un nemācās latviešu valodu, kā arī dažreiz asi un nepieņemami izsakās par latviešu tautu?** Nē, tas nenorāda uz latviešu radikālismu. Šie piemēri norāda uz viņu uzskatiem un attieksmi, bet nevis rīcību.

2. **Vai tas ir radikālisms, ja latvieši savā valstī savai valodai vēlas galvenās valodas statusu?** Nē, tas nav radikālisms. Šajā gadījumā valoda ir viena no nacionālās identitātes veidošanas stūrakmeņiem – unikāla un svarīgākā nācijas pazīme, kas ļauj atšķirt vienu tautu no citas. Cilvēki tieši valodu saista ar nacionālo identitāti, tāpēc nereti robežu

starp „mēs” un „viņi” rada tieši valodas lietojuma jautājums, kas iegūstot asas diskusiju nokrāsas (Bela B.; no: Akadēmiskā Dzīve 49/2012/2013).

3. **Vai tas ir radikālisms, ja cilvēki vēlas godināt varoņus kādā datumā, kas nav pieņemams pastāvošajai varai vai godināt kādus vēsturiskus notikumus, kas politikā ir pretrunīgi vērtēti?** Arī tas nav radikālisms. Šī ir vēlme. Nereti šie cilvēki lieto tādas jēdzienus kā „mūsu Latvija” (Bela B.; no: Akadēmiskā Dzīve 49/2012/2013), kas nozīmē, ka viņi neaicina uz valsts iekārtas maiņu, bet pauž savas atšķirīgās vērtības un izpratni. Pie tam šie nacionālās identitātes un valstiskuma uztveres jautājumi savijas ar dažādu kultūru un koncepciju kontekstiem, radot terminoloģiskus un izpratnes brikšņus (Broks J., Akadēmiskā Dzīve 49/2012/2013).

4. **Bet tagad citi piemēri. Vai tas būs radikālisms, ja cilvēks fiziski pretojas laupītājam?** Jā, jo tā ir konkrēta rīcība. Šāda pretošanās, iespējams, ir vienīgais veids kā sevi aizsargāt - vērsties pret varmāku tikai radikāli, tādā pašā veidā, kā laupītājs vērsas pret cilvēku.

Vai tas ir radikālisms, ja latvietis iestājas par to, lai latviešiem Latvijā būtu pirmtiesības. Tas nozīmē, ka viņš vēlas Latviju pirmkārt latviešiem. Starptautiskās likumu normas to neaizliedz, tomēr tas ir radikā-

lisms, kas aicina uz noteiktām darbībām, kas var iegūt arī nedemokrātiskas formas. Lai gan cilvēku vada cēli mērķi - atgūt pašcieņu, saglabāt un attīstīt savu kultūru, tomēr šādi uzskati par iedomātu kopienu bez citu nacionalitāšu pārstāvjiem var radīt apdraudētības sajūtu sabiedrībā, kas ir pretrunā ar mūsdienu eiropeiskām vērtībām.

Tomēr radikālisms var izpausties arī savādāk. Gatis Litvins savā rakstā "Nepareizais radikālisms" (<http://www.juristavards.lv/doc/252812-nepareizais-radikalisms/>) uzsver, ka "liela daļa Latvijas sabiedrības locekļu, tajā skaitā valsts un pašvaldību amatpersonas, ir radikāļi. Neapmierinātības un konflikta gadījumā par risinājumu netiek izvēlēts izlīgums, bet gan vēl lielāka savstarpējo attiecību sarežģīšana un pasliktināšana." Viņš paskaidro, ka nereti amatpersonas liedz sekot saviem profilam vai neatbild uz jautājumiem sociālajos tīklos, ja jautājuma uzdevējs iepriekš kritiski izteicies par tās rīcību.

Tajā pašā laikā pastāv viedoklis, ka nav tādas valsts un personas, ar ko nevar sarunāties. Litvins uzskata, ka ir muļķīgi ieņemt negrozāmas pozīcijas vēl pirms sarunām, jo tas automātiski nenozīmē vērtību vai ideālu, taisnīguma vai tiesiskuma upurēšanu. Arī ar noziedznieku var sarunāties un censties mainīt viņa nodomus, jo tas dod cerību rast risinājumu vai panākt kādas izmaiņas viņa personībā.

No minētiem piemēriem var secināt, ka mums ir jāprot atšķirt uzskatus no tādām radikālisma izpausmēm, kas rada naidu, vardarbību vai apdraudējumu sabiedrības pamatvērtībām vai šķelšanos. ▲

Svarīga problēma Eiropā ir jauniešu radikalizācija. Drošības institūcijas regulāri apkopo informāciju par reliģiskām un radikalizācijas tendencēm Eiropā, Latvijā. Analizējot iegūtos datus var secināt, ka, piemēram, islāma radikālās ideoloģijas izplatīšanās Eiropā palielinās. Arī Latvijā ir konstatēta jauniešu interese par islāma radikālām interpretācijām, tostarp par teroristisko grupējumu *Daesh*. Tāpēc mums visiem kopā ir jābūt vēriem pret katru šādu izpausmi.

EP amatpersonas uzskata, ka jaunatnes darbam ir nenovērtējama nozīme jauniešu radikalizācijas mazināšanā Eiropā. Tāpēc ES dalībvalstīm ir jābūt gatavām, lai ikviens jauniešs varētu maksimāli īstenot savas intereses tuvu dzīves vai mācību vietai. Šim nolūkam katrā valstī ir jābūt izstrādātai jaunatnes politikai. Tāda ir arī Latvijā - jaunatnes politikas mērķis ir uzlabot jauniešu dzīves kvalitāti, veicinot viņu iniciatīvas, līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē, atbalstot darbu ar jaunatni.

Jau kopš 2004. gada, kad Madridē notika pirmie teroristu uzbrukumi mierīgajiem iedzīvotājiem (ar sekojošiem teroraktiem Londonā, Glāzgovā, Stokholmā, Briselē, Berlīnē un daudzviet citur Eiropā), Eiropas Savienības institūciju dienaskārtībā ir preterorisma stratēģijas.

Minētie notikumi ietekmēja arī jaunatnes politikas aspektus – tos paplašināja. Papildus pamatjautājumiem, kā piemēram, jauniešu autonomija un jauniešu nodarbinātība, izglītība un sociālā dzīvē, liela loma tiek atvēlēta jauniešu organizāciju darbībai t.sk. darbībai Latvijā.

2006. gadā Eiropas Komisija izveidoja pirmās radikalizācijas mazināšanas un preterorisma ekspertu grupas, kuru uzdevums bija izveidot politikas rekomendācijas Eiropas Savienības institūcijām. Bet kopš 2010. gada arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta tieši jauniešiem kā mērķa grupai un prevencijas pasākumiem jauniešu radikalizācijas mazināšanā.

Ziņojumā *Preventing and Countering youth radicalization in the EU* (ES, 2014; Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/509977/IPOL-LI-BE_ET\(2014\)509977_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/509977/IPOL-LI-BE_ET(2014)509977_EN.pdf)) tiek sniegtas rekomendācijas kā vislabāk

novērst jauniešu radikālās kustības ES, kā arī vērtēta preterorisma pasākumu un radikalizācijas mazināšanas politiku efektivitāte dalībvalstīs. Šajā pētījumā tika uzsvērta arī nepieciešamība ņemt vērā attiecības starp indivīdiem, grupām un valsti. Tomēr ņemot vērā jautājuma komplicēto raksturu, var uzskatīt, ka “nav skaidrs, cik efektīvi ir ES pasākumi cīņā pret radikalizāciju un pašmāju terorismu” (Eiropas Revīzijas palāta, 2013). Kā problēma tiek minēta e-vides izmantošana naida un radikālā satura materiālu izplatīšanai, tostarp *YouTube*, *Google*, *Facebook* un *Twitter*.

Saskaņā ar Eiropas Savienības Jaunatnes darba plānu 2016.- 2018. gadam, tika izveidota ekspertu darba grupa, kuras mērķis bija sekmēt jauniešu neformālo un ikdienas izglītību, lai veicinātu jauniešu līdzdalību dažādās tolerancēs kopienās un novērstu marginalizāciju, radikalizāciju, kas potenciāli var izraisīt vardarbīgu uzvedību. Ekspertu grupas darbā līdzdarbojās gan akademiķi, gan politikas veidotāji, gan jaunatnes darba un jaunatnes politikas eksperti un dažādu Eiropas institūciju pārstāvji, radot iespēju jauniešu radikalizācijas mazināšanas jautājumus apskatīt ļoti plašā amplitūdā. Liels pienesums jautājuma risināšanā bija apmaiņa ar ES valstu pieredzi un dažādiem jaunatnes organizāciju projektiem.

Tomēr jāatzīst, ka zinātniskā līmenī jauniešu radikalizācija Latvijā un organizāciju ietekme tās mazināšanā ir pētīta maz, lai gan politiķi Latvijā atzīst, ka jaunatnes organizāciju un organizāciju, kas strādā ar jauniešiem darbs, ir nenovērtējams un efektīvs rīks radikalizācijas mazināšanā jauniešu vidū (Inese Šubēvica I., 2017; pieejams: [\[niesu-vidu\]\(#\)\). Arī LNS 2016. gadā ir veicinājusi Jauniešu centra izveidi un veic plānveidīgu darbu ar jauniešiem, tādā veidā netieši iesaistoties negatīvās radikalizācijas mazināšanā Latvijā.](http://ljp.lv/organizaciju-lo-ma-radikalizācijas-mazinasana-jau-</p></div><div data-bbox=)

Tomēr tiek uzskatīts, ka visbīstamākā ir jauniešu reliģiskā radikalizācija. Eiropas valstu pieredze liecina, ka pirmās radikalizācijas pazīmes var parādīties jau no 12 gadu vecuma, kad jauniešu personības vēl tikai veidojas. Šajā vecumā bērni un jaunieši ir viegli pakļaujami dažādu ideoloģiju ietekmei. Pazīmes, kas var liecināt par tieši bērnu un jauniešu radikalizēšanos ir:

- pēkšņas, radikālas pārmaiņas uzvedībā;
- acīmredzama izolēšanās no apkārtējiem;
- jauniešs pēkšņi kļūst par vienpatti un nevēlas laiku pavadīt savu vienaudžu sabiedrībā;
- pēkšņas, radikālas pārmaiņas izskatā – vizuālā tēla izmaiņas, kas liecina par pievēršanos reliģiskam dzīvesveidam;
- pastiprināta un regulāra interese par islāma radikālām interpretācijām;
- rietumvalstu vērtību noliegšana, nicināšana;
- demokrātijas, dzimuma līdztiesības un seksuālo minoritāšu tiesību noliegšana;
- interese par notikumiem Sīrijā/Irākā un teroristisko organizāciju *Daesh*;
- interese par šaujāmieročiem, sprāgstvielām (<https://www.tvnet.lv/4563595/policija-pazimes-kas-liecina-par-jauniesu-reli-gisko-radikalizesanos>)

Radikālās idejas var izplatīt ne tikai cilvēki, kuri pārstāv radikālus grupējumus, bet arī cilvēki, kuri ir mūsu tautieši, bet karojuši, piemēram, Sīrijā. Atgriezušies mājās, viņi var stāstīt par redzēto un dzirdēto, vai arī faktiski jau paši ir radikālu ideju pārņemti.

Ļoti svarīgi ir neatstāt nepamanītas jebkādas vardarbīgas radikalizēšanās pazīmes, bet ja kas tāds pamanīts - griezties pēc palīdzības pie speciālistiem. ▲